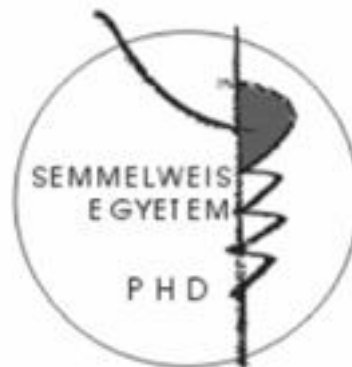

A fogyatékos személyek teljesítménysportja és annak hatása a sport különböző szintereire

Doktori tézisek

Dorogi László

Semmelweis Egyetem
Nevelés- és Sporttudományi Doktori Iskola

Témavezető: Dr. Bognár József, egyetemi docens, Ph.D.

Hivatalos bírálók: Dr. Márkus Eszter főiskolai docens, Ph.D.
Dr. Osváth Péter egyetemi adjunktus, Ph.D.

Szigorlati bizottság elnöke: Dr. Gombocz János, egyetemi tanár, C.Sc.

Szigorlati bizottság tagjai: Dr. Bognár József, egyetemi docens, Ph.D.
Dr. Oláh Attila, egyetemi docens, C.Sc.
Dr. Ozsváth Károly, főiskolai tanár, C.Sc.

Budapest
2012

BEVEZETÉS

A kiinduló pont az az egyszerű tény volt, hogy a mozgás minden ember számára természetes és magától értetődő igény és cselekvés. A fogyatékos emberek esetében sincs másképp: életükben a sportnak alapvetően ugyanaz a szerepe, mint az épek esetében, ugyanakkor kiemelt jelentőséget is kaphat, ha a sportot integrációs eszköznek tekintjük, mely által a többségi társadalomba való beilleszkedést segíti.

Témaválasztásomat az indokolta, hogy sportszakemberként a munkám során napi kapcsolatban állok fogyatékos emberekkel, sportoló fogyatékosokkal. A téma célcsoportjának kiválasztásakor fontosnak tartottam, hogy rávilágítsak a társadalom "láthatatlan" tagjaira, mert elengedhetetlen a szemlélet váltás a sport színterein belül.

A megközelítési szempontjaim a kutatás során tovább bővültek és a fogyatékos sportolók teljesítménymotivációját, egyéni és szituációs motivációs-faktorját, valamint küzdési stratégiáját egy tágabb kontextusba vizsgálom. Ezáltal a fogyatékos sportolók egészség-kulturális magatartásának, valamint az aktív sportolás hatására történő viselkedésmód változásának vizsgálatának eredményei igen fontos adalékokat szolgáltathatnak a sportról, mint egy komplex magatartási tevékenységről való gondolkodásról.

A kutatásban kiemelt vizsgálati célként kezelem a sikeres paralimpiai kvalifikáció, és az eredményes szereplés hatását a sportolókat ösztönző motívumok kutatásában. Mindezt az egyéni hozzáállás és a társadalmilag megerősített visszacsatolási rendszerek kölcsönhatásaként kezelem. Fontosnak tartom a fizikailag aktív életvitel kialakítását ösztönző pozitív példák taglalását és annak hatását a fogyatékos emberek populációjára. Feltételezésem szerint a rendszeres sport és tágabb értelemben a mozgásgazdag életmód javítja a fogyatékos emberek életminőségét, a jobb fizikális és pszichés állapot erős motiváló tényező a jó életminőség megtartásában és emelésében. A jó példák elemző bemutatása központi szerepet kaphatnak a fogyatékos gyerekeket érintő nevelési, oktatási koncepciók kialakításában, a kapcsolódó oktatáspolitikai irányok megfogalmazásában, szakmapolitikai stratégiai döntések megalapozásában. Ezen túlmenően véleményem szerint a fogyatékos emberek életútját

végigkísérő rehabilitáció egyik leghangsúlyosabb eszköze a sport, ennek hatását érzékeltetem a bemutatott sportolói példákon keresztül.

A kutatás eredményei az integráció jegyében működő egyesületek edzői habitusát, az ép és fogyatékos sportolókkal elért sikerek edzői, módszertani kérdéseinek megfogalmazását is kifejti. Célja továbbá az edzőképzés ismeretanyagának bővítése a fogyatékosok sportjának specifikus ismereteivel. Ezért dolgozatomban a sportszakember képzés korszerűsítésére is teszek javaslatot, és egy koncepcionális modell kerül bemutatásra. A javaslat kidolgozása kapcsolódik egy korábbi, az AEHESIS projekthez, mely a 2003-ban indult ERASMUS Hálózat Projektje (Klein, Madella, Petry, 2006). A projekt célja volt a sportszakember képzésben résztvevő intézmények feltérképezése és értékelése, valamint az „ideális gyakorlat” (Petry, K.Froberg, Madella, 2005) meghatározásához szükséges irányelvek kidolgozása. A projekt alapvetően a sportot eszköznnek tekinti a legfontosabb társadalmi célok elérése érdekében, mint például egészségmegőrzés, nevelés, személyiségfejlesztés, közösségépítés, társadalmi integráció. Alapszemlélete a mindenki által végezhető sportolás, az egészséges életmód kialakítása, megvalósítása. A sport szempontjából kevésbé aktív rétegek megszólítása érdekében többek között képzési, továbbképzési és kommunikációs programok elindítását szorgalmazza (Gita, Bognár, Dorogi, Kalbi, Rigler, 2005).

A hazai edzőképzés számára egyértelmű, hogy a sportszakember-képzés terén elengedhetetlen a képzési tartalom mielőbbi korszerűsítése (Kovács, Keresztesi, Kovács, 2003). Figyelembe véve számos EU tagország eredményeit, gyakorlatát, a sportszakember-képzés struktúráját oly módon kell korszerűsíteni, hogy a sportélet differenciálódása, és az abból születő új társadalmi igények is teret kapjanak a szakemberképzésben (Révész, Bognár, Salvara, Gita, Bíró, 2007). Ilyen társadalmi igény, hogy a sport általános és speciális rendszerében azonos megítéléssel és ranggal jelenjen meg a megváltozott fizikai-, értelmi-, szervi, érzékszervi és más fogyatékos személyek sporttevékenysége (The Convention on the Rights of Persons with Disabilities 2006).

A sport, mint a kultúra része különösen alkalmas a másság, a fogyatékoság széles körű elfogadtatására (Dorogi, 2002). Mindezek érdekében vizsgáltam meg a hazai edzőképzésben résztvevők véleményét, ismereteit a fogyatékosok sportjáról. A tapasztalatok szerint a sportszakember-képzés, és továbbképzés esetében elsősorban tartalmi-módszertani megújítására van szükség, valamint a hazai és nemzetközi tudományos kutatások eredményeinek (adaptált mozgásformák és azok tanítási módszertana, az inkluzív oktatás módszertana, elősegítve a fogyatékos személyek integrációját) átvételére kell helyezni a hangsúlyt (Gita Sz., J.Bognár, L.Dorogi, K.Kalbi, E.Rigler, 2005).

Az eredmények tükrében megfogalmazhatók az edzőképzés ismeretanyagának fejlesztési irányai, a témával való bővítése, amelynek legkézenfekvőbb sportági területei lehetnek az adaptált sportok, pl. atlétika, röplabda, úszás (Peters, Downs, 2006).

A fogyatékosok sportjának története 1900-as évektől számottevő (Nádas,1996). Azóta számos magas szintű sport eredményt született, és a mögötte lévő kemény edzések, az épekéhez hasonló kvalifikációs versenyeken elért eredmények feltételeznek egy átlagon feletti pszichés képességeket. Ezek a pszichés jellemzők közül kiemelkedők a sportoló motivációja és megküzdési stratégiája. Ennek specifikus elemzése hasznos eredményekkel szolgál a gyakorlatban (Revesz és mtsai,2005).

A célorientáció és motivációs környezet vizsgálatai korábban elsősorban pedagógiai kutatásokban szerepelt. Ilyen vizsgálat volt pl. a Tsang,Szabó,Soós, és Bute (2005) tanulmánya. Amely négy ország közötti, feladat és én orientációs különbségeket vizsgálta középiskolás gyerekek körében. Hasonló tanulmányban a Morgan (2006) megállapította, hogy az észlelt teljesítmény orientációs háttér magasabb a sportiskolásoknál, mint a többi középiskolás tanulok körében.

Jelen dolgozatnak további elméleti alapja volt a korábban végzett teljesítmény-cél vizsgálatok, amelyeket angol és norvég sportolók körében végeztek. Itt kiemelném Ames, (1992), Duda, (1987), és Nicholls, (1992) tanulmányait, akik már fogyatékos és ép sportolók összehasonlítását végezték.

A norvég Sorensen (2003) és Pensgaard (1999) tanulmányában kimutatta, hogy a látássérült és mozgássérült sportolók motivációs háttere jelentősen eltér az ép sportolókétól. Tanulmányomban ezt a vizsgálatot kívántam adaptálni, és a magyar sportolók között elvégezni.

HIPOTÉZISEK

- Feltételezem, hogy a versenyszerűen sportoló fogyatékos személyek megküzdési stratégiájában a feladat orientáltság a jellemzőbb, mint az én orientáltság.
- Feltételezem, hogy az ép és a fogyatékos sportolók eltérő motivációs háttérrel rendelkeznek. Az ép sportolók inkább teljesítmény-orientált háttérrel, míg a fogyatékos sportolók inkább feladat-orientált háttérrel rendelkeznek sportpályafutásuk alatt.
- Feltételezésem szerint a rendszeres sport és tágabb értelemben a mozgásgazdag életmód javítja a fogyatékos emberek életminőségét, valamint a jobb fizikai és pszichés állapot erős motiváló tényező a jó életminőség megtartásában.
- Feltételezem, hogy a sportszakember képzés területén végzett vizsgálat alapján szakmai ajánlások fogalmazhatók meg a fogyatékos sportolókkal foglalkozó edzők, sportszakemberek részére.
- Feltételezem, hogy megfogalmazhatók az edzőképzés ismeretanyagának fejlesztési irányai, a fogyatékosügyi témával való bővítése. Ennek legkézenfekvőbb sportági területei lehetnek az adaptált sportok (pl. atlétika, röplabda, úszás).
- Feltételezem, hogy az interjúk eredményei alátámasztják az a megállapítást, hogy a sport sajátos eszközrendszerével javítja a fogyatékos emberek életminőségét.

MÓDSZEREK

A sportszakember képzésben résztvevők vizsgálatához használt kérdőív szerkesztését és adaptálását egy előkutatás keretében végeztem, amely során az edzőképzés vezetőjét és 19 oktatót kérdeztem meg. Ebben az előtanulmányban a

kérdések az egyéni tapasztalatokra, érdeklődésre, jövőbeni tervekre, és a fogyatékosok sportjának általános és specifikus ismereteire irányultak. Az itt kapott válaszok, tapasztalatok alapján alakítottam ki a végleges, elsősorban nyílt kérdéseket tartalmazó kérdőívet (Dorogi L., Bognár J., Kiszeli K., Fügedi B.(2009).

A végleges kérdőív az edzőképzésben részt vevők személyes tapasztalatára és véleményére volt kíváncsi a fogyatékos sport résztvevőivel, ismertségével, irányultságával, elfogadottságával kapcsolatosan. A vizsgálat a 2006-2007-es tanévben a TFTI edzőképzésében megjelenő hallgatókat célozta meg (N=789). A kutatás során a kitöltött és teljes mértékben használható kérdőívek visszaérkezési aránya 61,9 % volt (N=489).

A fogyatékos sportolók teljesítménymotivációjának és küzdési stratégiájának vizsgálata a TEOSQ (13 kérdés) és a PMCSQ (21 kérdés) tesztekkel történt. A kérdőívek kiválasztásánál Pensgaard (1999) tanulmányában szereplő kérdőívvét használtam. Ezt először mint TEOSQ kérdőívet Duda és Nichools használta és mutatta be tanulmányában (1992).

Az előbbi (The Task and Ego Orientation Questionnaire was used to assess individuals' goal orientations) egy 13 kérdésből álló kérdőív, amely a feladat és én orientáltság sportösszefüggéseit vizsgálja, azaz a sportolók a sikerességüket inkább az egyéni feladatvégzés tökéletesítésével, vagy az adott sportban másokkal szembeni sikeresebb, eredményesebb szerepléssel magyarázzák.

A kérdésekre adható válaszlehetőségek 5 pontos Likert skálán mozogtak. A skálák megbízhatósága az eredeti cikkben közöl értékeket mutatták. A feladatorientációs skála értéke 0,85 az én orientációs skála értéke 0,75 mutatott.

A másik kérdőív előzménye a Seifriz,Duda és Chi (1992) tanulmánya volt. A PMCSQ (The Perceived Motivational Climate In Sport Questionnaire) egy 21 kérdésből álló kérdőív, amely a sportolók motivációs hátterét becsüli meg, kihangsúlyozva a tudás és teljesítménycélokat.

A kérdésekre adható válaszlehetőségek 5 pontos Likert skálán mozogtak. A skálák megbízhatósága a magyar vizsgálatban a szükséges szintet mutatták. A tudás cél skála értéke 0,85 a teljesítmény cél skála értéke 0,75 mutatott.

Továbbá a két motivációs háttérrel vizsgáló teszteket kiegészítettem egy harmadik kérdőívvel is, amely a Megküzdési Mód Preferencia teszt. Ennek a kérdőív eredményeképpen született a megküzdési stratégiák speciális módjait izoláló nyolc független faktor közül a következőket vizsgáltam alaposabban:

Probléma centrikus reagálás: A cél a fenyegetettség elhárítása a helyzet megváltoztatása.

Támasz keresés: A cél ilyenkor is a fenyegetettség elhárítása a veszély megszüntetése de ehhez közreműködőt igényel a személy. Emóció fókusz: A személy erőfeszítései elsősorban arra irányulnak, hogy a fenyegetettség keltette negatív kellemetlen érzelmi állapotot megszüntesse.

Emóció kiürítés: A fenyegetettség okozta feszültséget a személy kontrollálatlan, nem célirányos reakciókban vezeti le, anger-out megnyilvánulások révén.

A kérdőív nem elsősorban a sport területére készült, ezért a skálák közül csupán három választottam, hogy árnyaltabb képet kapjak a fogyatékosok motivációs háttérének vizsgálatában.

A vizsgált személyek köre:

A sportszakember képzésben résztvevő megkérdezettek köre a Semmelweis Egyetem TSK Továbbképző Intézete (TFTI) által szervezett edzőképzésben és edzőtovábbképzésben résztvevő hallgatók voltak (276 férfi, 213 nő). Közülük 331 fő (67.7%) egyéni sportágat, és 158 fő (32.3%) csapat sportágat képviselt; 364 fő (74.4%) érettségivel, és 125 fő (24.6%) felsőfokú végzettséggel rendelkezett. Lényeges, hogy a képzésre jelentkezők egy része már rendelkezett edzői múlttal, az edzőként töltött évek átlaga a teljes minta tekintetében 3,05 év. Az edzői múlt alapján a résztvevőket három csoportba osztottuk, úgymint edzői múlttal nem rendelkezők (72.4%), 1-4 év tapasztalat (18.6%), és 4 évnél több tapasztalat (9,0%).

A kérdőíves motivációs vizsgálat résztvevőinek kiválasztását a Magyar Paralimpiai Bizottsággal való szoros együttműködés előzte meg. Azokat a sportolókat kerestem meg akik tagjai a 2004-es Paralimpiai magyar keretnek. A paralimpiai keretlétszám 38 fő, ebből 25 sportoló vett részt a vizsgálatban, így a jelenlegi részvételi arány 65%-os. Ezen kívül a vizsgálatban részt vettek a Magyar Bajnokságban és a Közép-Európai Régió Ülőröplabda Bajnokságban szereplő magyar csapatok sportolói (25 fő), illetve a Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar harmad és negyedéves aktívan sportoló hallgatói (58 fő).

A megkérdezettek köre, egyrészt a fogyatékossgal élő emberek köréből, a versenyszerűen sportolók csoportja, valamint kontroll csoportként ép sportolók. A minta meghatározását a sportágak jellege (csapat-, illetve egyéni sportok), nem, kor, lakhely, illetve a sportban elért eredmények figyelembevételével készítettem el.

EREDMÉNYEK

A korábbi kutatásokban igazoltak alapján az ép és a fogyatékos sportolók eltérő motivációs háttérrel rendelkeznek. Ennek egyik magyarázata a média jelenléte a sportvilágban, hiszen a közönség figyelme hatalmas hatással van a sportolókra, győzelmeikre, összességében teljesítményükre. Míg a fogyatékos sportolóknál ez a hatás kevésbé figyelhető meg.

Mindezek tükrében az feltételezhető, hogy az ép sportolók nagyobb teljesítményorientált háttérrel, míg a fogyatékos sportolók nagyobb tudásorientált háttérrel rendelkeznek sportpályafutásuk alatt.

A fogyatékos sportolók körében nagyobb a differenciáltság, mint az ép társaik körében, így a velük foglalkozó sportszakember (testnevelő, edző, sportszakember, gyógypedagógus) munkájában fokozottabban érvényesül az egyéni bánásmód.

A feladat és én orientációs teszt (TEOSQ teszt) eredményei alapján megállapítható, hogy mind a paralimpiai kerettagok (élsportolók), mind a versenyszerű sportoló fogyatékosok, valamint az ép sportolók hasonlóan reagáltak a sikeresség okainak meghatározásában. A csoportok között nincs különbség.

A TEOSQ teszt a feladat és én orientáltság sportösszefüggéseit vizsgálja, tehát a sportolók a sikerességüket inkább az egyéni feladatvégzés tökéletesítésével, vagy az adott sportban másokkal szembeni sikeresebb, eredményesebb szerepléssel magyarázzák. A nemzetközi vizsgálatok szerint az ép sportolók körében az ego orientáltság a jellemzőbb. Az általunk vizsgált csoportok között valódi különbséget nem tudtunk megállapítani. Ezt támasztja alá Campbell és Jones (1997) kutatása, amely eredménye azt mutatta hogy sokkal több a hasonlóság, mint a különbség a fogyatékos és ép sportolók között.

A vizsgálatom résztvevőire összességében a feladat orientáltság jellemző, céljaikat inkább feladatokban fogalmazzák meg. Ezt azzal magyarázzuk, hogy a vizsgálatban résztvevő ép sportolók nem válogatott szintűek, sportsikereik között nincs világszínvonalon szerzett eredmény. Így számukra a sikert inkább a feladatvégzés tökéletesítése jelenti. A fogyatékos sportolók mindkét csoportjára a feladat orientáltság jellemző, amely bizonyítja, hogy inkább a feladatvégzés, az új gyakorlat, vagy játéksituáció megtanulása és kemény gyakorlása jelenti a sikert a sportban.

A motivációs teszt (PMCSQ teszt) érdekes eredményt hozott. A fent említett csoportok között lényeges különbség mutatkozott a motivációs profilt illetően. Megállapítható hogy a fogyatékos sportolók motivációs profiljukra jellemzőbb a (tudás)mastery-cél, mint a teljesítmény-cél.

A tanulmány alapját képező norvég kutatási eredmények hasonlóak volt. Ugyanis a norvég olimpiai és paralimpiai kerettagok összehasonlításánál az ép sportolókra inkább volt jellemző a teljesítmény cél.

A PMCSQ teszt a sportolók motivációs háttérét becsüli meg, kihangsúlyozva a tudás (mastery) és teljesítménycélokat. Ennek a tesztnek az eredménye alapján igazolódott, hogy az ép és a fogyatékos sportolók eltérő motivációs háttérrel rendelkeznek, és az a feltételezés, hogy az ép sportolók nagyobb teljesítmény-orientált háttérrel, míg a fogyatékos sportolók pedig nagyobb tudás-orientált háttérrel rendelkeznek bizonyítást nyert.

A két különböző fogyatékos csoportra egyaránt jellemző a tudás (mastery) és teljesítménycél. Azaz nincs különbség a paralimpiai sportolók és az egyéb fogyatékos sportoló motivációs háttere között.

A sportszakember képzés területén végzett vizsgálat *általános tapasztalata*, hogy a képzésben résztvevő hallgatók többsége (75.1%) egyetlen egy fogyatékos sportolót sem ismer ($\text{Chi}^2 = 71,5$; $p = 0,001$). A kérdésben különbség mutatkozott az edzői gyakorlat éveinek és az edzők neme szempontjából. A különbözőségvizsgálat alapján elmondható, hogy minél több ideje dolgozik edzőként valaki, annál inkább ismer fogyatékos sportolót (Pearson $\text{Chi}^2 = 6.79$; $p = 0,034$). Emellett az is feltűnő, hogy a nők kevesebb fogyatékos sportolót ismernek, mint a férfiak (Pearson $\text{Chi}^2 = 3.62$; $p = 0.038$). Az érettségivel és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők, illetve az egyéni és csapatsportágak képviselőinek válaszai között ugyanakkor nem mutatkozott statisztikai különbség.

Érdekes kérdésnek bizonyult, hogy az edzői tapasztalattal rendelkezők szakmai munkájuk során találkoztak-e fogyatékos sportolóval. A kérdésben természetesen csak azoknak a válaszait vettük figyelembe, akik rendelkeznek legalább minimum 1 év edzői gyakorlattal ($n=135$). Ennek alapján elmondható, hogy rendszeresen találkozik fogyatékos sportolóval 5 fő, sokszor 27 fő, soha 99 fő ($\text{Chi}^2 = 178.2$; $p = 0.001$). A férfiak és nők válaszai, az iskolai végzettség és a sportág jellege, illetve az edzői tapasztalatok között nem találtunk szignifikáns különbséget.

Az is érdekelt minket, hogy az egyesületekben, szervezett formában sportolnak-e fogyatékos sportolók. Ennél a kérdésnél mindenkinek a saját tapasztalataira voltunk kíváncsiak, mert a sportolók és az edzők is tisztában lehetnek az adott klubban vagy szakosztályban történő folyamatokról. Elmondható, hogy 0,7% szerint sok fogyatékos személy sportol a klubban, 5,2% szerint néhány, és 5,9% szerint egy fő, míg 17,8% nem tudja ($\text{Chi}^2 = 224.8$; $p = 0.001$). A minta nagy része (70,4%) szerint azonban nincs fogyatékos sportoló a saját sportegyesületében. A kérdésre adott válaszokban nem volt különbség egyik változó tekintetében sem (edzői múlt, nem, iskolai végzettség, sportág jellege).

A továbbiakban azt szeretnénk volna megtudni, hogy miért ilyen kevés, vagy éppen miért nincs fogyatékos sportoló a klubokban. A kérdésre mintegy 31,2%

egyértelműen azt jelezte, hogy nem tudja, míg 14,7% személyi feltétel hiányát említette, illetve 22,8% szerint a klub nem akadálymentes ($\text{Chi}^2 = 22.78$; $p = 0.001$). A nemek, a legmagasabb iskolai végzettség, edzői tapasztalat és a sportág jellege között nem találtunk szignifikáns különbséget.

Bízató jel, hogy a minta túlnyomó többsége szerint (97,8%) fontos, hogy a fogyatékosok sportoljanak ($\text{Chi}^2 = 8.00$; $p = 0.018$). A különbözőségvizsgálat azt mutatta ki, hogy az edzői múlt, a nemek, a legmagasabb iskolai végzettség és a sportág jellege között sem volt szignifikáns különbség.

Arra, hogy miért fontos a fogyatékosok sportja, a minta jelentős része említette azt, hogy kell a mozgás mindenkinek (25.3%), illetve, hogy a mozgás egyértelműen az egészséges életmód része (34%). Emellett a lehetőség mindenkinek jár (11.6%), megmozgat (7.7%), illetve a sport örömet okoz mindenkinek (11,9%) válaszok jelentek meg; 9,5% nem adott választ ($\text{Chi}^2 = 95.0$; $p = 0.001$). Szignifikáns különbséget találtunk a sportág szerinti csoportok válaszai között. Az egyéni sportok képviselőinek fontosabb, hogy a fogyatékos emberek is sportoljanak, mint a csapat sportokat képviselőknél (Pearson $\text{Chi}^2 = 12.40$; $p = 0.03$). Továbbá statisztikailag értékelhető különbséget nem kaptunk az edzői múlt, a nemek, iskolai végzettség között.

A következő kérdés azt taglalta, hogy tudnak-e együtt sportolni a fogyatékosok az épekkel. Erre a kérdésre 80% igennel válaszolt ($\text{Chi}^2 = 107.5$; $p < 0.001$). A kérdésre a férfiak és az érettségivel rendelkezők többen válaszolták, hogy szerintük nem tudnak az épek együtt sportolni a fogyatékosokkal (Pearson $\text{Chi}^2 = 3.916$; $p = 0.032$), míg az edzői gyakorlattal rendelkezők és az iskolai végzettség változók nem mutattak különbséget.

Következtetések

A teljesítmény motiváció vizsgálat eredményei alapján elmondható, hogy a vizsgált csoportok között a sikeresség megítélésében nincs különbség. Hasonlónak tekintem a sporthoz és a teljesítményhez való viszonyukat. Bár nem tekinthetők élsportolóknak az egyetemi hallgatók, és a sportoló fogyatékosok csoportja. Mégis a vizsgálat hasonló eredményre jutott, mint a korábbi nemzetközi tanulmányok. Ezt azzal

magyarázom, hogy a jelenlegi paralimpiai keretbe bekerülő sportolók szintén hasonló sportháttérrel rendelkeznek, mint a többi sportoló.

Ez fontos információ a fogyatékosokkal foglalkozni kívánó, elit sport területéről érkező szakembereknek. Mert a sikeresség és a magas szintű teljesítmény a fogyatékosok sportjában továbbra is a kellő technikai és egyéb szakmai háttér függvénye. Maga a sportoló sikerre való törekvése és eredményes szereplésének háttere nem több, mint az általános életminőségének javítása.

Feltételeztem, hogy a versenyszerűen sportoló fogyatékos személyek megküzdési stratégiájában a feladat orientáltság a jellemzőbb, mint az én orientáltság. Ez beigazolódtott, mert a sportoló fogyatékos személyek számára a sikeres szereplés elsősorban a feladatvégzés tökéletesítése jelenti.

Feltételeztem, hogy az ép és a fogyatékos sportolók eltérő motivációs háttérrel rendelkeznek. A feltételezésem beigazolódtott, a fogyatékos sportolók motivációs profiljukra jellemzőbb a tudás-cél.

A sportszakember képzés területén végzett vizsgálat eredményei rámutatnak, hogy az edzőképzésben részt vevők igényei, ismeretei és terveit eltérő képet mutattak a kérdéseket illetően. Az általános ismeretek, tapasztalatok tekintetében a megkérdezettek többsége egyetlen egy fogyatékos sportolót sem ismer. Emellett, akik rendelkeznek legalább minimális edzői gyakorlattal, szinte egyáltalán nem találkoznak fogyatékos sportolóval az edzői tevékenységük során.

A fogyatékosügy iránti érzékenységre utal, hogy a válaszadók túlnyomó többsége szerint fontos, hogy a fogyatékosok sportoljanak, mert a fogyatékos személyeknek is kell a mozgás, az egészséges életmódjuk része, illetve a sport örömet okoz mindenkinek. E téma iránti figyelem érzékelhető arra a kérdésre adott válaszokban is, amelyek alapján elmondható, hogy a minta jelentős része szerint tudnak együtt sportolni a fogyatékos emberek az épekkel. Persze a tapasztalat hiányában ezek hipotetikus válaszok, nem feltétlen jelentenek edzői elkötelezettséget a sporton keresztüli integráció, az inklúzió felé.

A képzéssel kapcsolatos ismeretek tekintetében az eredmények azt mutatták, hogy a megkérdezettek túlnyomó többsége szinte semmiféle ismerettel és tapasztalattal nem rendelkezik a fogyatékosügy témáját illetően. Így várható volt, hogy a konkrét

kérdésre adott válaszokban a minta nagy része szerint fontos az edzőképzést tartalmi részét fejleszteni a fogyatékos személyek sportjának ismereteivel. Ezt az edzőképzésben szükséges korszerűsítési irányt a válaszadók elsősorban általános fogyatékosügyi ismeretekben látják, valamint pedagógia, kommunikáció, edzésmélett és pszichológia tantárgykörökben.

Az edzői munka jellegét érintő kérdések eredményei azt mutatták, hogy a vizsgálatban részt vevők csupán fele vállalna edzői feladatokat a fogyatékosok sportjában. A minta jelentős része jelezte, hogy az edzői munka jelentősen különbözik az ép és a fogyatékosok sportja területén. Ennek a különbségnek a kifejtésében megfigyelhető, hogy a válaszadók egyrészt a speciális ismeretek szükségességét és a más kommunikációt, másrészt a speciális edzői módszereket emelték ki.

A résztvevők csupán fele szerint lehet egy edző hasonlóan elismert a fogyatékosok sportjában, mint az épeknél. De ennél lényegesen kevesebbek szerint jár a fogyatékosok sportja területén elért eredményesség hasonló elismertséggel, mint az épek sportja területén. Érdekes kiemelni, hogy a negatív válaszadók elsősorban a társadalom érdektelenségére hivatkoztak!

Feltételeztem, hogy a sportszakember képzés területén végzett vizsgálat alapján szakmai ajánlások fogalmazhatók meg a fogyatékos sportolókkal foglalkozó edzők, sportszakemberek részére. Feltételezésemet megtartom, a képzésen részt vevők véleménye kétségtelenül azt jelzi, hogy szükséges a fogyatékosok sportjának ismeretanyagával bővíteni a magyarországi sportszakember képzést, edzőképzést.

Feltételeztem, hogy megfogalmazhatók az edzőképzés ismeretanyagának fejlesztési irányai, a fogyatékosügyi témával való bővítése. Ennek legkézenfekvőbb sportági területei lehetnek az adaptált sportok (pl. atlétika, röplabda, úszás). Feltételezésemet megtartom, az általános edzőképzés ismeretanyaga eredményesen és könnyedén bővíthető a fogyatékosok sportjának ismereteivel az adaptált sportági szaktudás anyagain keresztül.

SAJÁT KÖZLEMÉNYEK JEGYZÉKE

Disszertációhoz kapcsolódó hazai és nemzetközi publikációk:

Dorogi László (2011): A Fogyatékosok Nemzeti Sportszövetsége kialakulása és működése. in: Benczúr Miklósné (szerk.) Adaptált testkultúra és sport fogyatékoságspecifikus alapismertei. ELTE BG Gyógyopedagógiai Kar, Budapest, 52-65.

Kälbli Katalin, **Dorogi** László (2009): Fogyatékos személyek és a sport. In: Szatmári Zoltán (szerk.) Sport, életmód, egészség. Budapest: Akadémiai Kiadó, pp. 760-785.

Dorogi László (2009): Integráció értelmezése a fogyatékos emberek sportjának területén. In: Szatmári Zoltán (szerk.) Sport, életmód, egészség. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2009. pp. 785-802.

Dorogi László, Bognár József (2009): Fogyatékos sportolók teljesítménymotivációja. In: Bognár József (szerk.) Tanulmányok a kiválasztás és a tehetséggondozás köréből. Budapest: Magyar Sporttudományi Társaság, 2009. pp. 348-354.

Dorogi László, Fügedi Balázs, Kiszela Kinga, Bognár József (2009): A sportszakemberképzés egy lehetséges modellje. A fogyatékos emberek sportjával kapcsolatos ismeretek és hazai edzőképzés kapcsolata. *Kalokagathia* 47:(2/3.) 98-111.

Dorogi László, Bognár József (2007): Bevezetés a fogyatékos emberek sportjába. Budapest: Magyar Testnevelési Egyetem – Párbeszéd (Dialógus) Alapítvány – HÍD Alapítvány.

Dorogi László (2007): Integráció értelmezése a fogyatékos emberek sportjának területén. In: Dorogi László, Bognár József (szerk.), Bevezetés a fogyatékos emberek sportjába. Budapest: Magyar Testnevelési Egyetem – Párbeszéd (Dialógus) Alapítvány – HÍD Alapítvány, pp. 81-90.

Dorogi László (2007): Inklúzió a testnevelésben. *Iskolai Testnevelés és Sport. - Elméleti, Módszertani és Információs Szaklap* (34). 13-14.

Dorogi László, Bognár József, Gita Szilvia (2006):

Fogyatékkal élők sportjának ismeretei az edzőképzésben. *Magyar Edző* 9:(1) 37-39.

Gita Szilvia, Bognár József, **Dorogi** László, Kälbli Katalin, Rigler Endre (2005): Az integráció helye és szerepe a hazai pedagógiai gyakorlatban. *Magyar Sporttudományi Szemle* 6:(22). 15-20.

Dorogi László (2003): Információ és kommunikáció a sportban: akadálymentes sportvilágháló. *Magyar Edző* 6:(4) 27.

Szekeres Pál, **Dorogi** László (2002): Fogyatékos gyerekek iskolarendszere, a versenysportra alkalmas gyerekek kiválasztása. *Magyar Edző* 5:(3). 15-20.

Gita Szilvia, Bognár József, Kälbli Katalin, **Dorogi** László (2008): Comparative study on inclusive and special education curricula in Hungary. *Physical Education And Sport* 52: pp. 16-22.

Dorogi László, Bognár József, Petrovics László (2008): Introducing disability issues into the education of coaches. *Physical Education And Sport* 52: pp. 39-45.

Dorogi László, Szabó Attila, Bognár József (2008): Goal orientation and perceived motivational climate in hungarian athletes with physical and visual disabilities and in able-bodied athletes.: Ciljna orijentacija i samoprocijenjena motivacijska klima kod madarskih sportaša s fizièkom invalidnošću i oštećenjima vida i zdravih sportaša. *Kinesiology* 40:(2) pp. 162-169.

Dorogi László (2005): Personality Development of the Psychomotor Talent: The Task of the PE Teacher in the identifying and recognizing of Sports Talent. In: Hermann Rüppel, Peter Noack (edit): *Motor Control and Multimedia Aided Physical Education*. Semmelweis University Budapest, Faculty of Physical Education and Sport Sciences, pp. 66-73.

Disszertációhoz nem kapcsolódó publikációk:

Dorogi László (2000): A TF-es hallgatók társadalmi jövőképeinek változása az egészségi problémák tükrében. *Kalokagathia* 38:(1/2.) 108-115.